

maga tudja, hogyha tudja a maga számára eszközölni. A legfontosabb szakmai problémának most azt tartjuk, hogy ezt a programelví fejlesztést, amit bemutatni próbáltam, Magyarország minden térségében minél hamarabb megvalósíthatassuk.

Miklóssy Endre

FALUSI TURIZMUS ÜRÜGYÉN FALUFEJLESZTÉS

A kérdés: hogyan adhatunk tanácsot a falvakban élőknek. Akiknek pénzük nincs, de van munkaerejük, portájuk tanyájuk, bontott és *talált* anyaguk, némi építési tapasztalatuk és fejleszteni akarják házukat, gazdasági épületeiket, hogy jobb híján vendégeket fogadjanak nyáron, majd talán ősszel-tavasszal és télen is. Az építész és ezek az emberek nemigen találhatnak egymásra; közvetítőre van szükség, aki ismeri őket, aki felkutatja a cselekedni szándékozókot, aki megszervezi a találkozást, és némi pénzt szerez mindezek működtetésére.

A ZALA-KAR Térségi Innovációs Társulás 1995-től komplex térségfejlesztési munkát indított el a falusi turizmus megteremtése érdekében. A munka kezdetén téli kurzus keretében oktatást szervezett a leendő vendéglátóknak.

A hallgatók előadások keretében ismerhették meg a vendéglátás környezeti-építészeti feltételeit, a vendéglátás mindennapi gyakorlatát, a piackutatást. A téli elméleti oktatás után nyári szaktanácsadó napok keretében került sor a konkrét építészeti feladatok megbeszélésére. Az építész-csapat: vezető építész tanár és egyetemisták a ZALA-KAR szervezésében kialakított menetrend szerint látogatták meg a családokat. Egy-egy tanácsadás maximum 2 óra alatt zajlott le, amiben benne foglaltatott az elképzelt építési-fejlesztési szándék meghallgatása, a terület felmérése, a javaslat írásos rajzos elkészítése és az így elkészült „jegyzőkönyvek” hitelesítése az építető és a szaktanácsadást végző csoport vezetője által. A jegyzőkönyv dokumentum, hiszen ez igazolja, hogy az építető jogosult igénybevenni a ZALA-KAR által nyújtott hiteljellegű anyagi támogatást (amit a ZALA-KAR pályázat útján nyert el) azzal a feltétellel hogy a szaktanácsadásban javasolt építészeti megoldások szerint cselekszik.

1997 őszén került sor a szaktanácsadó munka ellenőrzésére. A 24 építési helyszínt végigjárva megállapítható, hogy a pályázók, építetők többsége a szaktanácsadás szerint használta fel a pénzét, de többen a vállalt határidőt sajnos nem tudták teljesíteni. Az ellenőrzésnek éppen az is volt a célja, hogy az időközben felmerült problémákon segítsen, illetve egy-két esetben a tanácsadással ellentétes megvalósítást, vagy esetleges nem teljesítést minden résztvevőnek elküldve nyilvánosságra hozza és dokumentálja. Különösen az ellenőrzés fázisban szükséges a külső – független – nehezen megkérdőjelezhető szakember, aki a szaktanácsadás folyamata révén minden résztvevőt ismer, de „messziről jött ember” lévén elfogulatlannak tekinthető.

Mindenfajta bürokratikus retorziónál hatásosabb a személyes megmértetés és a kis közösségekben rejlő erkölcsi-közösségi erő.

A munka folyamatos; 1997 nyarán hasonló szaktanácsadás folyt a térség településeinek külterületein: a hegyben,

ahol a szőlő- és borkultúra környezetét kell alkalmassá tenni a vendéglátás számára. A zalai borösvényen a régi pincéket, prэшázakat kell helyreállítani, az elmúlt évtizedekben épített ún. *zártkerti korszak* embereknek nemigen megfelelő építményeit rehabilitálni.

dr. Reischl Gábor

TANYÁK

Sok szó esik a vidékfejlesztésről az EU- kompatibilitás, az országtérképeken feltüntetethető, KSH körzetekre aggregált válságjelenségek kapcsán. Kevés szó esik azonban azokról az értékekről, amik a vidékiség, extenzivitás, perifériális fekvés előnyeit jelentik, az ott élhető élet kultúrájáról, melyek végső soron célt és értelmet kellene, hogy adjanak a fejlesztéseknek, azt eredményezve, hogy a vidékiség, a vidék a fejlesztések *dacára* meg tudja őrizni autonómiáját, értékeit, vonzerejét.

A magyar vidék egyik igen karakteres tája az alföldi tanyavilág, melynek megítélése, támogatottsága történelme folytán talán sohasem volt egyértelmű és problémamentes. Fejlesztési igényei, lehetőségei miatt azonban ma is, éppen a vidékfejlesztés keretei között foglalkozni kell vele.

1997 év elején kettőnk ötlete alapján a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, valamint a Földművelésügyi Minisztérium támogatásával kiírásra került a *Tanyák értékei* című, tanyasiaknak szánt pályázat az alföldi megyék területére vonatkozóan. A pályázat célja az volt, hogy a tanyasiak maguk – mint a tanyakérdésben legilletékesebbek – mondhassák el, dokumentálhassák azt, hogy milyenek a tanyáik, miért szeretnek ott élni, hogyan képzelik jövőjüket. A pályázat egyértelműen sikeres volt.

A beküldött dokumentációk anyagának kiadványként való megjelenítésének előkészületei most folynak, a díjazott pályaművek tablók formájában már feldolgozásra kerültek, több kiállításon szerepeltek már a decemberben Kecskeméten megrendezett eredményhirdetési ünnepség óta. A pályázaton nem szerepelt, de említésre méltó közös büszkeségünk a *Kézművestanya* Jászszentlászlón, mely lassan kezd integrálódni a homokhátsági tanyavilágba (beruházó-üzemeltető: Markolt Endre, tervező: Ónodi Gábor). Az 1994 óta működő tanya a térség kézműves tradícióit felelevenítve, megújítva, évek óta sikeres színhelye a munkanélküliek átképzésének, tranzitfoglalkoztatásának. Az eddigi munka eredményeképp rövidesen el tud indulni a kézműves bedolgozói rendszer, összekapcsolódva a kistérség egyéb gazdaságfejlesztési programjaival. A nyaranta rendszeresen a széles nyilvánosság számára megrendezett *Kézművestanyai Napok*, a *Kézművestanyai Esték* szakmai, kulturális rendezvényei minden érdeklődő számára lehetőséget kínálnak arra, hogy megismerkedjen a Tanya ill. a Társulás tevékenységével.

A tanyák legfőbb értékei közé tartozik az a tulajdonsága, hogy egy nagyon határozott gazdálkodási stratégiával az Alföld egyes, agro-ökológiai szempontból jól körülhatárolható területeinek legalkalmasabb, legéletképesebb birtokformájává vált. Organikus, tájban gyökerező alternatívája az iparosított technológiára építő birtokformáknak.

Van országunkban több ilyen organikus birtokforma, melyek jelentősége a tájjal való funkcionális kapcsolatukban van. A földprivatizáció hazai jellegzetességei, az új tulajdonosi struktúrák, a területek agro-ökológiai értékei iránt csaknem teljesen érzéketlen urbanizációs folyamatok, valamint vélhetően az 1998. januárja óta érvényben lévő OTÉK is veszélyeztetik sajnos azokat a helyenként még meglévő, a táji adottságokhoz való alkalmazkodás jegyében létrejött, a TSZ-világ által sem megsemmisített birtokformákat, épületeiket, földhasználati rendszereit, gazdálkodási stratégiáit, melyek nem archaikusságuk miatt, hanem a táji jegyek szerint való cselekvéshez kínált példák miatt értékesek, de a fenti tényezők nagyon megnehezítik az ezek mintájára újonnan létesíteni kívántak kialakítását is.

Ezekre ma – a környezetgazdálkodás felé tartó mezőgazdaság korában – különös szükségünk lehet, remélve, hogy a regionalitásban rejlő értékek szélesebb körben is érvényesíthetők. Hogy tudhassuk, a vidékfejlesztés mi-ért kell, ne csak azt, hogy mi *ellen*.

Hogy feltárhassuk ezek valós értékeit, szükséges a lebonyolított pályázat mintájára más, nem alföldi tájaink területére vonatkozóan is hasonló pályázatokat kiírni, azok anyagát publikussá tenni. Az ezügyben tenni vágyók számára szívesen felajánljuk együttműködésünket.

Markolt Endre, dr. Ónodi Gábor

FALUFEJLESZTÉS ABAÚJBAN

1996. évben pályázatot írt ki a Mezőgazdasági és Földművelésügyi Minisztérium bajor támogatással apró falvak részére, amiben falufejlesztési programra lehetett pályázni.

56 pályázó kis település közül pályázatot nyert Baskó, Fony, Hejce, Mogyoróska és Regéc községek. Az említett települések a Zempléni hegységben fekszenek. Valamikor a történelmi Abaúj vármegye festői szépségű délkeleti csücskében voltak találhatóak. A nagy kiterjedésű fenyvesekkel, tölgyesekkel borított vulkanikus eredetű hegyek bércei, kristálytisza erdei patakokkal díszített völgyei lenyűgözik a pihenni vágyókat. A regéci várrom, Boldogkő vára, a boldogkőújfalui kőtenger, kúriák, műemléktemplomok várják az idelátogatókat.

Az öt egymással szomszédos, 500 lélekszám alatti településen együttesen, de településenként önállóan is falumegújítási munka indult el. Keressük a közös történelmi szálakat, közös adottságokat, ami segítséget ad a jelen ne-

Baskó látképe

hézségeinek és a kitűzött céloknak a megoldásában.

A települések közül Baskó, Hejce és Mogyoróska zsákutcás település. Turistautak kialakításával és Baskóról Boldogkőváralja irányában egy 6 km-es útszakasz megépítésével a 3. számú főútvonal és a környező települések könnyebben elérhetővé válnának. Az említett települések környezete csendes, a hegyi levegő különösen az aszmatikus betegek számára kedvező.

A településeket övező legelők az állattartás visszaszorulása következtében fokozatosan beerdősülnek, ezt a folyamatot gyorsítja az, hogy erdővel határosak. A falu magja a templom és bolt környéke, domináns a hagyományos építészeti forma, kevés számban található kockaház. A hagyományos építészeti formával rendelkező lakóházak felújítását eredeti állapotában, magas komfortfokozattal tervezik megoldani a települések lakói és vezetői.

A falufejlesztés munkái során az a legfőbb célunk, hogy a természeti értékek megőrzését is figyelembe véve a településeken élő lakosok életkörülményeit javítsuk, olyan helyzetet teremtsünk, hogy jól érezzék magukat az ott élők és az oda látogatók egyaránt.

A megkezdett munkák során is tapasztaljuk, hogy az egyes települések lakosait, és az öt település lakosait is közelebb hozza egymáshoz a falumegújítási program.

Magyar Erzsébet, Baskó polgármestere

A TISZATÉR KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI EREDMÉNYEI

A Tiszatér Társulás 1993-ban alakult meg Tiszadobon. Alapítói Szabolcs-Szatmár-Bereg megye délnyugati, és Hajdú-Bihar megye északnyugati településein. A tizenkét, hasonló társadalmi és földrajzi adottságú település térségi összefogással szeretne mai nehéz helyzetéből előrelépni. Komplex fejlesztési programot készítettünk el 1994-ben, amely meghatározta, hogy az idegenforgalom fejlesztésével kell kezdenünk programjainkat.

Az idegenforgalom fejlesztésére elkészült a *Tiszatér Háló* idegenforgalmi fejlesztési program. Ez szimbolikus név, amely a háló egyes csomóiban egy-egy települést határoz meg. A térségben a háló közös gondolkodást, összefogást, kiemelkedést is jelképez.

A *Tiszatér Háló* hármas alapelv alapján készült el. Az első, hogy a helyi adottságokra kell alapozni a fejlesztési elképzeléseket. A második, hogy hosszú távon, 10-15 éves folyamatban kell gondolkodnunk. A harmadik, hogy fejlesztéseinket komplexen kell végrehajtanunk.

A fejlesztési program 15 projektet határoz meg. Ezek közül a leglényegesebbek:

- Nomád vízitábort építettünk Tiszadob külterületén, mivel a Tisza-part és a vízitúrázók helyzete nem rendezett.

- A diákok nyári foglalkoztatására alkotóházat építettünk Tiszavasváriban, az ifjúsági táborban.

- Programcsomagunk szélesítése érdekében lovasturisztikai tanulmányt készítettünk.

- Idegenforgalmi és marketing irodát nyitottunk Tiszalökön; ez vendégközvetítéssel, képzésekkel és marketingtevékenységgel foglalkozik.

- Képzéseket tartottunk vendégfogadók számára,